

**ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ
ТА ОБСЯГ ВИТРАТ НА МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ***Ó Гвоздю С.Ю., 2012*

Проаналізовано основні фактори впливу на інноваційну діяльність та на інноваційні витрати, врахування яких допоможе забезпечити ефективне функціонування підприємства. Проведено опитування керівників та провідних спеціалістів підприємств машинобудівної промисловості Львівської області з метою визначення факторів впливу на обсяг витрат на інноваційну діяльність.

Ключові слова: інновація, витрати, інноваційна діяльність, фактори, машинобудівні підприємства.

**THE DISQUISITION OF FACTORS OF INFLUENCE ON INNOVATIVE ACTIVITY
AND ON EXPENSES IN MACHINE-BUILDING ENTERPRISES***Ó Gvozdyu S., 2012*

In this article the author described the impacts on innovation activities and innovative expenses of machine-building enterprises. These include: the degree of radicalism of innovations, the factor of time, the degree of repetition of works, the interdependence of expenses from the stage of innovative process, the degree of utilization of available resources, existing potential at development and realization of innovative decisions and the risk.

Conducted questioning of managers and leading specialists of enterprises of machine-building industry of the Lviv area with the aim of determination of factors of influence on the expenses on innovative activity.

The survey identified that the main impacts is the financial factor, corruption, stability, law, human factor, extremely high risks of innovation, political stability, weakness material and scientific and technological capabilities, outdated technology, lack of spare capacity, the backlog of production the development of the conditions and needs of the market environment, the level of technological development of economy, inadequate management systems.

Key words: innovation, expenses, innovative activity, factors, machine-building enterprises.

Постановка проблеми. Особливістю функціонування промислових підприємств є їх залежність від ряду чинників, які впливають на конкурентоспроможність та приводять до зміни обсягу витрат на інноваційну діяльність. Інноваційна продукція машинобудівних підприємств дає змогу зайняти нові ринкові ніши або збільшити частку на вже існуючому ринку, але проблеми, які виникають на шляху до цієї мети, стають вагомим стримувальним чинником. Керівництво підприємств прагне враховувати та мінімізувати їх вплив на свою діяльність.

На обсяг фінансування інноваційної діяльності впливає велика кількість факторів, врахування яких допоможе систематизувати фінансовий менеджмент на підприємстві та забезпечити ефективне функціонування підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інноваційна діяльність досліджується в численних вітчизняних та зарубіжних працях, зокрема в працях С.М. Ілляшенко [3], О. Лапко [4], Н.Н. Меркулова [5], О.М. Собко [7], В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка [9]. У роботах цих авторів розкрито аспекти інноваційної теорії, розглянуто проблеми встановлення та розвитку інноваційної діяльності в Україні. Такі вчені, як Н.А. Антонюк [1], В.М. Гриньова, О.В. Козирева [2], Т.І. Свідрик [6], характеризують основні фактори впливу на інноваційну діяльність та визначають основні проблеми, які існують в інформаційному суспільстві.

Критичний аналіз літературних джерел показав, що все ще недостатньо досліджені фактори впливу на інноваційну діяльність та обсяг інноваційних витрат на машинобудівних підприємств на практиці.

Формулювання цілі статті. Основними цілями статті є визначення та дослідження основних факторів впливу на інноваційну діяльність та обсяг інноваційних витрат на прикладі машинобудівних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнено всі фактори впливу на інноваційну діяльність можна поділити на внутрішні та зовнішні. До зовнішніх факторів стосовно інноваційної діяльності можна зарахувати: недостовірну оцінку ефективності інновацій, існування обмежень з боку держави для зміцнення конкуренто-

спроможності економіки, постійні зміни в законодавстві, незначну фінансову підтримку з боку держави, відсутність дієвих стимулів з боку держави для підприємств, що впроваджують інновації, вплив наукових кадрів за кордон.

Негативний вплив на інноваційну діяльність зовнішніх факторів посилюється дією внутрішніх недоліків господарювання. Це – недосконалість системи управління, відставання організації виробництва від розвитку умов та потреб ринкового середовища.

До внутрішніх факторів можна віднести: недостатність власних грошових засобів, високу вартість інновацій та залучення позикових ресурсів, значний економічний ризик, низьку платоспроможність підприємств, недооцінку інноваційного проекту або явне заниження вартості інноваційного проекту розробником.

Відповідно до іншої класифікації виділяють економічні, організаційні, законодавчі та соціальні фактори. До першої групи факторів зараховано: наявність резерву фінансових, матеріально-технічних засобів, прогресивних технологій, необхідної господарської і науково-технічної інфраструктури, матеріальне заохочення за інноваційні ідеї.

До організаційних факторів впливу на інноваційну діяльність можна віднести: гнучкість організаційної структури, демократичний стиль управління, переважання горизонтальних потоків інформації над вертикальними, самопланування, внесення коректив у діяльність, децентралізація, автономія, формування цільових проблемних груп.

До законодавчих факторів можна віднести: законодавчі міри (особливо пільги), що заохочують інноваційну діяльність, державну підтримку інновацій.

До соціальних факторів впливу на інноваційну діяльність зарахуємо: моральне заохочення, суспільне визнання, забезпечення можливостей самореалізації, можливість реалізації своїх творчих ідей, нормальний психологічний клімат у трудовому колективі.

Серед інших факторів впливу на обсяг фінансування виділяють стимулюючі та стримуючі. Стимулюючі фактори впливу сприяють розвитку інноваційної діяльності на підприємстві, стримуючі перешкоджають цій діяльності.

Підприємства машинобудування випускають інноваційну продукцію для всіх інших галузей промисловості, тому особливої актуальності набуває визначення факторів впливу на інноваційні витрати.

Для отримання оптимального результату від фінансування необхідно враховувати не лише обсяги і структуру витрат, а й вплив чинників, які можуть привести до їх зміни. З цією метою розроблено методику визначення найвагоміших факторів впливу на інноваційну діяльність та обсяг інноваційних витрат суб'єктів господарювання у вигляді анкетування керівників вищої ланки управління на машинобудівних підприємствах, тобто осіб, які здатні адекватно оцінити досліджувану проблему. Опитування проводилося на засадах анонімності для уникнення соціально бажаних відповідей на запитання. Було вибрано галузь машинобудування, оскільки саме ця галузь створює основну частину виробничих фондів та істотно впливає на темпи та напрями науково-технічного прогресу в інших галузях господарювання.

Опитування проведено серед керівників та провідних спеціалістів відділів десяти підприємств машинобудівної промисловості Львівської області. У 2011 р. у Львівській області функціонувало 100 машинобудівних підприємств, з них 19 займалися інноваційною діяльністю [8]. Тобто дослідженням було охоплено 53 % інноваційно активних підприємств Львівської області, що засвідчує репрезентативність вибірки.

Таблиця 1

Характеристика вибірки під час проведення анкетування машинобудівних підприємств

№ з/п	Назва показника	Кількість	Частка у загальній кількості, %
1	Вид діяльності:		
	виробництво машин та устаткування	5	50
	виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	3	30
	виробництво транспортних засобів та устаткування	2	20
2	Обсяг реалізованої інноваційної продукції:		
	менше ніж 0,5 млн. грн.	5	50
	0,5–3,5 млн. грн.	2	20
	3,5–10 млн. грн.	2	20
	більше ніж 10 млн. грн.	1	10
3	Чисельність працівників:		
	менше ніж 50	1	10%
	51–100	0	-
	101–250	3	30%
	251–500	2	20%
	501–1000	1	10%
	більше ніж 1000	3	30%

Примітка. Побудовано автором за даними соціологічного опитування

Дослідження проводилося на підприємствах різних форм власності, різних розмірів. Розподіл респондентів залежно від форми власності підприємства був таким: 4 товариства з обмеженою відповідальністю – 40 % від загальної кількості опитаних підприємств, 1 закрите акціонерне товариство – 10 %, 2 державних (20 %), 1 приватне, 1 публічне, 1 підприємство з додатковою відповідальністю (по 10 % кожне). Якщо характеризувати респондентів залежно від розміру підприємства, то в дослідженні брало участь 1 мале підприємство (10 % від загальної кількості опитаних підприємств), 4 великих підприємств (40 %) та 5 середніх підприємств (50 %).

З табл. 1 видно, що 50 % вибірки – це підприємства з виробництва машин та устаткування, 30 % – з виробництва електричного, електронного та оптичного устаткування і по 20 % – з виробництва транспортних машин та устаткування. Всі вони займаються інноваційною діяльністю та реалізують інноваційну продукцію. Дохід від реалізації інноваційної продукції на 5 підприємствах є меншим за 0,5 млн. грн., на 4 підприємствах він коливається в діазоні від 0,5 млн. грн. до 3,5 млн. грн. У дослідженні також брало участь одне підприємство, обсяг реалізації інноваційної продукції якого перевищував 10 млн. грн. Отже, для дослідження вибрано середні та великі підприємства машинобудівної галузі, які займаються інноваційною діяльністю та реалізують інноваційну продукцію.

Метою нашого дослідження було визначення факторів впливу на обсяг фінансування інноваційної діяльності та на інноваційні витрати на підприємствах машинобудування.

На запитання “Які фактори, на Вашу думку, впливають на розвиток інноваційної діяльності підприємства?” респонденти мали можливість вибрати три варіанти відповідей. Визначено, що найвагомим є фінансовий фактор (32 %), а потім рівень корупції (29 %), стабільність законодавства (24 %), людський фактор (19 %), надвисокі ризики інноваційної діяльності (17 %), політична стабільність (14 %), слабкість матеріально- і науково-технічної бази, застаріла технологія, відсутність резервних потужностей (14 %), відставання організації виробництва від розвитку умов та потреб ринкового середовища (11 %), рівень технологічного розвитку економіки країни (7 %), недосконалість системи управління (5 %) (рис. 1) Тобто найбільший вплив має фінансовий фактор та рівень корупції.

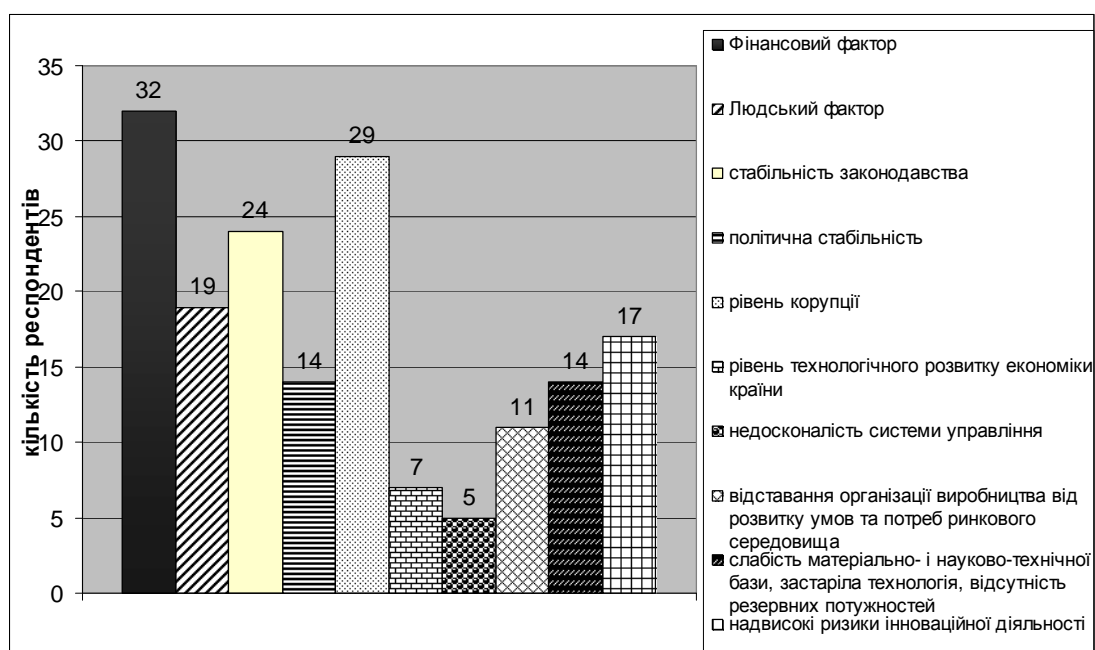

Рис. 1. Фактори впливу на інноваційну діяльність підприємств

Примітка. Побудовано автором за даними соціологічного опитування

Серед керівників підприємств 88,5 % респондентів зацікавлені у впровадженні інновацій, що є значно вищим показником порівняно з питомою вагою промислових підприємств, які впроваджували інновації. Це означає, що організації, які взяли участь у опитуванні, є хорошими кандидатами для організації спільних пілотних інноваційних проектів.

На запитання “Якого типу інноваційні пропозиції необхідні для розвитку Вашого підприємства” ми отримали такі відповіді: технологічні – 48,5 %, виведення на ринок нового продукту (послуги) – 26,2 %, організаційно-управлінські – 25,3 %, нічого не потрібно – 4,9 %.

Всі фактори, які дестимулюють інноваційну діяльність, можна класифікувати на економічні, виробничі та інші, які пов'язані зі ступенем розвитку ринкової кон'юнктури, правової бази у сфері інновацій та інноваційної інфраструктури.

Сформовано таблицю, де зазначено фактори впливу на витрати на інноваційну діяльність (табл. 2). Керівництво кожного опитуваного машинобудівного підприємства мало оцінити, який саме фактор найбільше впливає на витрати на інноваційну діяльність. Для того щоб полегшити опитування, респонденту надавали змогу оцінити один фактор як основний, середньої вагомості або низької вагомості.

Таблиця 2

Фактори впливу на інноваційну діяльність та обсяг витрат

Фактори	Кількість підприємств, які оцінюють окремі фактори як		
	основні	середньої вагомості	низької вагомості
Економічні фактори			
Недостатність власних грошових засобів	7	3	0
Недостатність фінансової підтримки з боку держави	6	4	0
Низький попит на нову продукцію	3	5	2
Висока вартість нововведень	6	3	1
Високий економічний ризик	2	8	0
Довгий період окупності нововведень на підприємстві	4	4	2
Виробничі фактори			
Низький інноваційний потенціал підприємства	5	4	1
Недостатність кваліфікаційного персоналу	2	7	1
Недостатність інформації про нові технології	2	5	3
Недостатність інформації про ринки збуту продукції	5	4	1
Нездатність організації адаптуватись до нововведень	2	5	3
Недостатність можливості для кооперування з іншими підприємствами та науковими організаціями	3	5	2
Інші фактори			
Низький попит споживачів на інноваційну продукцію або послуги	4	5	1
Недостатність законодавчих та нормативно-правових документів, які регулюють і стимулюють інноваційну діяльність	6	3	1
Невизначеність термінів інноваційного процесу	3	5	2
Нерозвиненість інноваційної інфраструктури	4	5	1
Нерозвиненість ринку технологій	4	4	2

Примітка. Побудовано автором за даними соціологічного опитування

За результатами дослідження, основними економічними факторами, які заважають розвитку інноваційної діяльності у Львівській області, є недостатність власних грошових засобів (цей фактор оцінили як основний 7 підприємств), фінансової підтримки з боку держави (6), висока вартість нововведення (6).

Серед виробничих факторів можна відзначити низький інноваційний потенціал підприємства, недостатність інформації про ринки збуту продукції. Ці фактори назвали основними 5 підприємств.

Серед інших факторів найважливіші – нерозвиненість інноваційної інфраструктури та ринку технологій (4), а також недостатність законодавчих та нормативно-правових документів, які регулюють і стимулюють інноваційну діяльність (6 респондентів).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати проведеного дослідження показують, що у фінансуванні інноваційної діяльності та формуванні інноваційних витрат машинобудівні підприємства стикаються з численними факторами впливу. Мінімізація стримуючих та максимізація стимулюючих

факторів дасть змогу раціонально використовувати кошти для активізації інноваційної діяльності та приймати ефективні управлінські рішення щодо формування інноваційних витрат.

Надалі автор планує розроблення програмного забезпечення для визначення обсягу витрат з урахуванням факторів впливу на інноваційну діяльність машинобудівних підприємств.

1. Антонюк Н.А. *Управління інноваційним процесом на підприємстві на основі регулювання структури його витрат: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами"* / Н.А. Антонюк. – Суми, 2010. – 23 с. 2. Гриньова В.М. *Соціально-економічні проблеми інноваційного розвитку підприємств : монографія / В.М. Гриньова, О.В. Козирева – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2006. – 192 с.* 3. Ілляшенко С. М. *Управління інноваційним розвитком : навч. посіб. / С. М. Ілляшенко — 2-ге вид., перероб. і доп. — Суми: ВТД "Університетська книга"; К.: Видавничий дім "Княгиня Ольга", 2005. — 324 с.* 4. Лапко О. *Інноваційна діяльність у системі державного регулювання : монографія / О. Лапко. — К.: Інститут екон. прогнозування НАН України, 1999. — 342 с.* 5. Меркулов Н.Н. *Научно-технологическая деятельность: инновационный аспект: монография / Н.Н. Меркулов – Одесса: Астропринт, 2007.* 6. Свідрик Т.І. *Формування системи діагностування витрат машинобудівних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами"* / Т.І. Свідрик. – Львів, 2011. – 24 с. 7. Собко О.М. *Активізація інноваційної діяльності промислових підприємств (на прикладі машинобудівних підприємств Західного регіону України): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 "Економіка підприємства й організація виробництва"* / О.М. Собко. – Тернопіль, 2002. – 20 с. 8. *Статистичні дані Головного управління статистики у Львівській області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.lviv.ua>* 9. *Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: монографія / за ред. В.М. Гейця, В.П. Семиноженка, Б.Є. Кваснюка. – Т.2. Інноваційно-технологічний розвиток економіки. – К.: Фенікс, 2007.*